

Nr 15.

Ankom till Riksdagens kansli den 30 april 1913 kl. 4 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, angående herr Lindqvists i Stockholm m. fl. motion, nr 239, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om fastställande av maximalarbetsdag för lönarbetare och biträden m. m.

I motion inom Andra kammaren, nr 239, har herr *Lindqvist* i Stockholm m. fl. hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag må fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag må kunna fastställas eller, där så visas icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid må kunna beredas dessa näringars lönarbetare.

Beträffande motiveringen för denna hemställan tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Redan vid 1856 års riksdag väcktes en motion avseende arbetstidens begränsning. Den frambars av ledamoten i bondeståndet Nils Hansson i Varalöv och hade följande lydelse:

Historik.
*Motion vid
1856 års
riksdag.*

» *Vördsamt memorial.*

Genom kungl. förordningen den 22 maj 1852 är visserligen fabriksidkare vid vite av 6 riksdaler 32 skilling banko förbjudet att mellan klockan 9 på aftonen och 5 på morgonen använda arbetare under 18

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 13 saml. 4 avd. 15 häft. (Nr 15.) 1

års ålder, ävensom i fabriks- och hantverksordningen åtskilliga stadsganden finnas intagna till betryggande av minderåriga arbetares rätt och bästa; men då med avseende dels å bötesbeloppets obetydlighet, och dels å den omständighet, att åklagare mot överträdelse av slika föreskrifter sällan finnes, de missbruk, som lagstiftningen velat förebygga, oavbrutet fortfara, så finner jag mig föranlåten påkalla Rikets Ständers allvarliga behjärtande för den framställning, jag nu går att göra.

Vid de flesta fabrikerna här i landet är arbetstiden allt för lång; den är vanligen antagen till tiden från klockan 5 på morgonen till klockan 8 eftermiddagen med endast $1\frac{1}{2}$ timmes fristunder, och ändå börjas arbetet vid många fabriker redan klockan $\frac{1}{2}5$ samt slutar icke förr än klockan $\frac{1}{2}9$ eftermiddagen. Detta förhållande står icke i förening med den allmänna känsla för medmänniskors rätt och väl, som civilisationen räknar bland sina vackraste triumfer, synnerligast då frågan gäller barn, vilkas kroppsliga utveckling sålunda hämmas och vilkas intellektuella förmögenheter nödvändigt genom ett sådant oupphörligt, nästan maskinmässigt arbete rent av måste förkvävas. I själva fabrikernas hemland, England, har också förhållandet med fabrikspersonalens skyldigheter och rättigheter på de senare åren varit föremål för den mest noggranna, officiella omprövning, och redbart tänkande människors varma nit för en rättvis modifikation av fabriksägarnes förut obilliga anspråk har också nu där besekrat dessa och framkallat ett tillbörligt avseende på fabriksarbetarnes fysiska krafter och moraliska behov. Är det väl hedrande eller ens rätt och försvarligt, att vårt älskade Sverige, en bland den kristna lärans och den sanna broderlighetens väldigaste kämpar, i vår nuvarande upplysta tid låter komma sig till last ett så groft fel i det sociala rättsförhållandet som det här antydda? Och är det väl med god samhällsordning förenligt, att några få industriidkares enskilda intressen skola trampa under fötterna tusentals av sina medmänniskor och landsmän människovärde och människorätt? Arbeta bör och måste visserligen varje människa, enligt både Guds och mänsklig lag, för att ärligt förvärva sitt bröd eller rättfärdiga sin ställning som samhällsmedlem; men anspråken på hennes verksamhet böra och kunna icke rättsenligt utsträckas över en viss billig gräns, och några stunder av sitt dagliga liv bör hon äga själv, för bönen, för sin själs odling, för sin kropps skötande och för hemmets plikter och fröjder. Den bästa, den starkaste natur går annars under; själens krafter förslöas så småningom och bliva snart sagt förfäade; kroppen avtynar

dagligen och går för tidigt sin tillvaros slut till mötes; skyldigheterna mot Gud och nästan förbises och betvivlas, och i djuriska njutningar sökes en usel och olycklig tröst för ett glädjelöst och beklagansvärt liv. Synnerligast i avseende på barn och yngre personer, vilka arbeta i fabrikena, gälla dessa sanningar, och mig synes därför vara statens ovillkorliga plikt att tillse, det icke godtycke och slem vinning hos några få bättre lottade så småningom lönnmörda mångtusende andras fysiska, moraliska och kanske eviga väl. Om någonsin statens förmynderskap över individerna är behöfligt, så är det i frågor sådana som denna, i synnerhet då de ringa arbetslönerna och orimligt höga priser på livets oavvisliga förnödenheter förvärra det onda därhän, att de flesta av dessa stackars slavar varken kunna förskaffa sig sådan föda, som uppehåller kroppens krafter, eller en mot vårt stränga klimats inverkan nödvändig beklädnad. Det är i sanning både bedröfligt och ömkansvärt att se dessa arma varelser ytterligt avmagrade och ofta med trasor beklädda, stå halvsovande emot varandra i osunda förstugor under avvaktan på det uppskakande klockslag, som manar in dem i de ännu osundare arbetsrummen, där deras enda önskan är ett snart slut på den flyende dagens elände och deras enda hopp ett slut även på den kommande.

Sanningsenligt måste medgivas, att bland våra fabriksidkare många finnas, vilka själva äga en djup, ogillande känsla för dessa snart sagt barbariska förhållanden och därför gärna skulle se desamma rättsenligt förbättrade, men de anse sig göra en förlust, om de förkorta arbetstiden för sina arbetare, emedan de icke kunde konkurrera med dem av deras yrkesbröder, vilka icke skulle göra detsamma för sina, och medgivas bör även, att fabriksägaren nödgas vidkännas betydliga utgifter för försörjningen av sina fattiga; men det förra skälet skulle betydligt försvinna, om arbetstiden för våra fabriker av staten bestämdes lika för alla, och fattigförsörjningsutgifterna skulle betydligt minskas, om icke arbetarnes hälsa och krafter genom överansträngning och därmed dagligt växande elände undergrävdes och i förtid medtoges.

Denna fråga synes mig för både det närvarande och framtiden vara av stor vikt för vårt land, och jag får därför föreslå:

att arbetstiden inom alla rikets fabriker genom ett statsmakternas sammanstående beslut måtte bli bestämd till högst 12 timmar om dagen för fullvuxna personer och de över 16 år samt till 8 timmar om dagen för ungdom under 16 års ålder; att s. k. överarbete icke

under någon förevändning må för dessa senare äga rum; att överträdelse av dessa stadganden måtte beläggas med förhöjt vite av 25 r:dr r:mt för varje person, som utöver den stadgade tiden hålles till arbete å fabrikerna, samt att slutligen envar måtte äga åklaga så beskaffade överträdelser och de därför stadgade böter åklagaren ensamt tillfalla.

Om remiss härå till vederbörligt utskott anhålles!

Stockholm den 3 december 1856.

N. Hansson.

Från Kristianstads län.»

Motionen torde hava utgjort en medverkande orsak till en skrivelse av Riksdagen med begäran om lagstiftningens ingripande till förmån för en reglering av minderårigas arbete.

*Motion vid
1886 års
riksdag.*

Sedan en sådan lagstiftning blivit genomförd i 1881 års minderårighetsförordning, bragtes frågan om lagstadgad arbetstid för vuxna arbetare å nyo före i Riksdagen genom en motion år 1886 av herr S. A. Hedlund med förslag om införande av en maximalarbetsdag å nio timmar för de näringar, som komme att understödjas genom skyddstullar. Motionen avstyrktes av lagutskottet och avslogs av båda kamrarna.

*Motioner vid
1891, 1893,
1894 och 1895
års riksdagar*

Den på tyska kejsarens initiativ sammankallade internationella arbetarskyddskonferensen i Berlin år 1880, vid vilken även Sverige låtit sig representeras, och som bland annat uttalade sig för en lagstadgad maximalarbetsdag för kvinnor, torde bland annat hava givit impulsen till att frågan om en begränsning av de vuxna arbetarnes arbetstid redan år 1891 å nyo gjordes till föremål för behandling i Riksdagen, denna gång genom en motion av herr F. Berg. I denna motion yrkades, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att »Kungl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, i vad mån åtgärder även i vårt land kunna vara lämpliga för ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglerandet av arbetstiden, särskilt inom alla sådana näringsgrenar, som äro underkastade yrkesinspektion». Motionen avstyrktes av det Andra kammarens tillfälliga utskott, dit den hänvisats, och kammaren biföll utskottets hemställan. Samma öde röntes en av samma motionär år 1893 framburen motion med enahanda yrkande.

Vid 1904 års riksdag upprepade herr Berg sitt yrkande i en motion, vari 12 av Andra kammarens ledamöter instämde. Det tillfälliga utskott, som avgav utlåtande över motionen, ägnade densamma en grundlig behandling och upptog därvid till bemötande de vanligaste invändningarna mot en lagstadgad reglering av arbetstiden. Utskottet hemställde, att utredning rörande maximalarbetsdag måtte begäras för »sådana fabriker och andra industriella inrättningar, i vilka arbetet genom sin art menligt inverkar på arbetarens hälsa». Utskottets hemställan bifölls av Andra kammaren med 101 röster mot 89. Vid ärendets behandling i Första kammaren avslogs emellertid på hemställan av kammarens tillfälliga utskott nr 2 det av medkammaren fattade beslutet.

Då frågan vid 1895 års riksdag å nyo upptogs av samma motionär, framställde denne sitt yrkande i överensstämmelse med föregående års Andrakammarbeslut. Nu bifölls det, efter vederbörande utskotts hemställan, i Andra kammaren med 133 röster mot 73. Men ehuru även behandlingen av ärendet i medkammaren denna gång var gynnsammare, i det att dess tillfälliga utskott efter en utförlig motivering enhälligt tillstyrkte Andra kammarens beslut, så föll frågan likväl i Första kammaren efter en längre debatt, men utan votering.

Efter år 1895 fick frågan om maximalarbetsdag inom Riksdagen vila ända till år 1908, då den socialdemokratiska riksdagsgruppen väckte en motion, vari hemställdes, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken utsträckning en maximalarbetsdag av 48 timmar under en vecka och 8 timmar under ett dygn må bestämmas för arbetare och biträden i industriellt och därmed jämförligt yrke, hantverk, byggnadsarbeten av alla slag, transportväsende och därmed sammanhörande arbete samt statens och kommunens arbeten och företag, samt att Kungl. Maj:t därefter må för Riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

*Motion vid
1908 års
riksdag.*

I den mycket utförliga motiveringen till denna motion redogjordes för arbetstidens reglering genom lag i de förnämsta industrilanden samt för arbetstidens reglering i Sverige och för de inom Sveriges riksdag framförda förslagen om införande av maximalarbetsdag. Därefter diskuteras frågan om »arbete och vila», varefter de skäl framföres på vilka motionärerna grunda sin uppfattning att arbetsförhållandenas egen art framkallar kraven på maximalarbetsdag, och att arbetarens ställning som människa och medborgare kräver lagstadgad begränsning av arbetstiden.

Frågan om förhållandet mellan arbetstid och arbetsprestation upptogs därefter till utförlig behandling, varpå motivering lämnas för att arbetstidens begränsning begärts till 8 timmar dagligen samt för att maximalarbetsdagen måste bli lagstadgad. Efter att till sist hava upptagit frågan om lagstiftningens omfattning, slutade motionärerna sin framställning med följande ord:

»Då sålunda för första gången i vårt land en begäran om lagstiftningens medverkan till genomförande av 8-timmars maximalarbetsdag ställes till Sveriges Riksdag, sker det i full känsla av spørsmålets utomordentligt stora betydelse för land och folk. Ingen klarsynt iakttagare undgår att märka, att arbetarefrågan träder allt närmare, allt bestämdare tränger till sin lösning. Varje år, som går, avlägsnar oss från de gamla förhållandena och för oss in i en ny tid, som gör industrien till en allt mera dominerande näring. Man må häröver klaga eller glädjas — det gör till saken ringa. Utvecklingen har sin gång. Allt större procent av Sveriges folk befinner sig i industriarbetarens ställning.

Det finnes då ingen kortsyntare, ingen fördärvligare, ingen mera verkligt samhällsfientlig politik än den, som möter arbetarnes livsfrågor med klasslagstiftningens förgiftade vapen. Vål finnes ännu mången, som i arbetarnes frigörelsekamp ser endast ett elakt samhällslyte, ett halvt brottsligt tilltag i strid med gudomlig och mänsklig ordning, mången som betraktar förkämparne för arbetarnes rätt som personifikationen av det onda i tiden. Men sådana betraktare skulle tvivelsutan komma till en både mänskligare och sannare uppfattning av samtiden och dess problem, om de i stället för att gripa efter första klasslagshalmstrå, som räckes av någon tillskyndare, satte sig ned för att lugnt överväga och begrunda det mångskiftande och invecklade spørsmål, som benämnes den sociala frågan.

Den låter sig icke avföra med skrivandet av nya strafflagsparagrafer. Den bottnar vida djupare än i några »agitatorers uppvigling», nämligen i det mänskliga *lidandet* och det mänskliga *lyckobehovet*. Olyckliga människor ha alltid funnits, och lyckan torde väl aldrig bli alla människor beskärd. Men så stort är ännu armodet, så mörkt för stora folklager livet och framtiden, och så oändligt mycket från samhällets och de bättre lottades sida ogjort, att ingen med öppen blick och levande plikt-känsla bör kunna stå likgiltig inför de mångas strävan till frihet och ljus.

Samhället har stora plikter att fylla. Denna framställning pekar

på en av dem. Överallt där industriarbetare finnas, tvingas man att sysselsätta sig med den fråga, som här avhandlas. Framställningen här ovan har gått ut på att visa, att dess lösning är både nödig, lämplig och möjlig. För en lösning fordras huvudsakligen en god vilja, om-tänksamhet och — uppoffrandet av några fördomar.»

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, anförde i sitt utlåtande en del uppgifter angående arbetstidens längd i Sverige samt i Österrike och fortsatte därefter:

»Av omförmälda förhållanden framgår emellertid, att *lagstadgande* om en allmän maximalarbetsdag av 8 timmar skulle för de allra flesta industrigrenar innebära en högst betydande nedsättning av arbetstiden. Utskottet vill då till en början påpeka, att en dylik avsevärd nedsättning i arbetstiden otvivelaktigt på ett mycket intimt sätt berör den internationella arbetsmarknaden. En dylik åtgärd vidtagen endast för den svenska industrien skulle utan allt tvivel i betydande grad minska konkurrensförmågan inom alla sådana industrigrenar, som vore byggda på export till utlandet. Utskottet kan nämligen icke lämna vitsord åt motionärernas påstående, att en minskad arbetstid skulle i regel motsvaras av så ökad arbetsintensitet, att någon minskning i arbetsprodukten ej skulle uppkomma. Visserligen kan utskottet medgiva, att i vissa fall förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan *alltför lång* arbetstid kan verka gagneligt även i det avseendet att ökad arbetsintensitet därmed kan vinnas. Men på sätt av ovanstående inledning till utskottets yttrande med tydlighet framgår kan ingalunda ett påstående i nyssberörda riktning uppställas såsom regel. Utskottet har också inhämtat att erfarenheten från Frankrike, där denna fråga vunnit särskilt beaktande, ingalunda bekräftar detsamma.

I fråga om den industri, vars marknad uteslutande är inskränkt inom landet, skulle man kunna tänka sig att en nedsättning av arbetstiden skulle kunna motvägas genom höjda skyddstullar, men sådant skulle givetvis hava till följd varans fördyrande likasom för andra även för arbetarne själva, och om icke konsumenterna vilja betala de högre prisen, inträder minskning i produktionen jämväl till skada för arbetarne.

Utskottet är sålunda av den mening, att, om någon avsevärd minskning i arbetstiden skall inom industrien kunna genomföras, en sådan minskning bör grunda sig på internationell överenskommelse eller genomföras genom internationell praxis. På denna väg hava kulturstaterna ju

även delvis redan inslagit ifråga om det kvinnliga arbetet och förbud för nattarbete däriinom.

Om sålunda inom det industriella arbetsområdet en nedsättning av arbetstiden till 8 timmar uppenbarligen skulle i vårt förhållande till utländsk konkurrens skada landet, så länge — vilket motionärerna själva upplyst icke vara fallet — liknande begränsning av arbetstiden ej är genomförd i de större industriländerna, är det än mera påtagligt att inom en hel del yrken, vilka icke i egentlig mening äro industriella, men för vilka motionärerna även åsyfta införande av 8 timmars dag, än större betänkligheter skulle möta. Inom transportväsendet, vari ingå järnvägsdrift och sjöfart, är det väl ganska otänkbart att införa åttatimmarsdag. Inom stuveriyrket, som med hänseende till vårt lands klimatiska förhållanden, i de flesta hamnar är mer eller mindre säsongarbete, likaså. Inom byggnadsbranschen torde lika litet 8-timmarsdag kunna på allvar ifrågasättas. Med de arbetshinder, som i regel förekomma vid byggnader, den korta arbetstiden om vintern, uppehåll i följd av kyla m. m. torde redan nu med trygghet kunna påstås, att arbetarne inom denna bransch i årligt genomsnitt icke arbeta mer än 48 timmar i veckan.

Motionärerna hava själva framhållit faran för befolkningens degenerering genom dess inströmmande till städerna och andra industricentra. Skälet, varför jordbruksarbetaren sålunda uppsöker städerna eller andra större platser, ligger väl i hoppet om större arbetsförtjänst och lättare tillfälle att tillfredsställa egna njutningsbehov än vad landsbygden kan erbjuda. Med införande av en maximalarbetsdag på blott åtta timmar, vilket motionärerna själva icke förutsätta såsom möjligt för jordbruksarbetarna, skulle industriens lockelser än mera tillväxa, fara för landsbygdens slutliga avfolkande uppstå samt den av motionärerna fruktade befolkningens degenerering därmed allt mera ökas.

På anförda skäl anser utskottet synnerliga betänkligheter möta för bifall till motionärernas hemställan. Utskottet har därvid icke låtit sig ledas av den uppfattning, att icke staten både kan hava rätt och plik att ingripa till arbetstidens förkortande, där denna tids överdrivna längd ur hälsovårdssynpunkt innebär verklig våda för samhället eller individen.

Men utskottet saknar skäl att i anledning av den nu föreliggande motionen ingå på denna fråga.»

Utskottet avstyrkte sålunda bifall till motionen.

I afgiven reservation anförde herr R. Karlsson:

»Av de överläggningar, som förts inom utskottet vid behandlingen

av denna motion, likasom ock av den motivering, som utskottet presterat för sitt avslagsyrkande, har jag blivit allt livligare övertygad om det berättigade i motionärernas krav på en utredning angående det stora spörsmål, som de bragt under Riksdagens prövning. Utskottet undanskjuter i sin motivering alltför mycket de humanitära och rashygieniska skäl, som på ett så övertygande sätt framförts i motionen. I stället skjutas de nationalekonomiska i förgrunden. Jag underskattar ingalunda dessas betydelse eller bortser från denna frågas internationella innebörd, men utskottet har icke för sin ståndpunkt anfört sakliga skäl av den innebörd, att de synas mig övertygande, så mycket mindre som det enda exempel för dess nationalekonomiska bevisföring utgör en hänvisning till erfarenheterna från Frankrike. Och för påståendet, att erfarenheten från detta land ådagalagt, att en förkortning av arbetstiden icke följts av en motsvarande ökning i arbetsintensitet har icke, vare sig utskottet eller författaren till en till kammarens ledamöter utdelad stridsskrift mot ifrågakvarande motion angivit någon vederhäftig källa. Utskottets motivering i denna punkt står därför för mig såsom byggd på antaganden och påståenden, medan motionärerna framfört en mängd från olika land och olika tider *faktiska exempel* såsom stöd för sin motion.

Än mindre kan jag erkänna som ett objektivt skäl det av utskottet (å sid. 7) anförda om maximalarbetsdagens inverkan å »landsbygdens avfolkande». Befolkningsrörelserna i nutiden ha djupare rötter än så och motsatta krafter synas redan, oberoende av nu förevarande angelägenhet i de stora industrilanden, göra sig gällande i en riktning, som återgives i uttrycket: 'Industriens utvandring till landet'. Som argument synes mig denna del av utskottets motivering mera offra åt taktiska synpunkter, som på senaste tiden förts till torgs vid vissa tillfällen i Andra kammaren, än uttrycka en ovedersäglig sanning.

De skäl, som av motionärerna anförts rörande betydelsen av maximalarbetsdagens införande, stå sålunda trots utskottets granskning allt fortfarande orubbade. Och mot det gjorda yrkandet på utredning kan heller icke, synes det mig, med fog några invändningar göras. Man kan nämligen icke undgå att erkänna, att kravet på införande av en lagstadgad maximalarbetsdag med varje år växer i styrka icke blott inom arbetarklassen, utan även bland alla dem, som i en fysiskt stark och kulturellt intresserad befolkning se ett lands styrka och den säkraste grunden för ett folks lycka.

Att under dessa förhållanden skjuta undan en undersökning av

frågan synes vara i hög grad oklokt. Ju likgiltigare statsmakterna ställa sig till denna stora fråga, dess hårdare blir striden om densamma emellan de båda kämpande makterna, arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer. Staten bör därför taga sig an detta viktiga spörsmål och därigenom mildra och förekomma strider samt tillgodose hela samhällets berättigade intressen genom att på lagstiftningens väg normera arbetstiden. Då kravet på 8-timmarsdagen i övrigt syns mig av motionens bevisföring väl motiverat, har jag ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren för sin del måtte bifalla ifrågavarande motion».

Andra kammaren godkände utskottets hemställan och avslög motionen.

*Motion vid
1910 års
Riksdag.*

Vid 1910 års Riksdag väcktes inom Andra kammaren en motion, vari begärdes utredning »huruvida och i vilken utsträckning en lagstadgad maximalarbetsdag må bestämmas för arbetare och biträden i hälsofarliga industrier och yrken». Det Andra kammarens tillfälliga utskott, där ärendet behandlades, avstyrkte motionen, och denna utskottets hemställan blev av kammaren godkänd.

*Inbjudan till
internationell arbe-
tarskydds-
konferens.*

Schweiziska förbundsrådet har nyligen till de europeiska regeringarna, däribland även Sveriges, avlåtit en cirkulärskrivelse, som i översättning lyder sålunda¹⁾:

»Strävandena att reglera arbetarskyddsfrågor med tillhjälp av internationella överenskommelser hava genom avslutandet av de två fördragen av den 26 september 1906 angående förbud för industriellt nattarbete av kvinnor samt angående förbud för användande av vit fosfor i tändsticksindustrien uppnått ett första och därför så mycket avsevärdare resultat. Under loppet av fjolåret har den internationella föreningen för arbetarskydd inkommit till oss med nya förslag. Föreningen hemställer om upptagande av internationella förhandlingar, vilka skulle avse uppställande av föreskrifter för förbud mot industriellt nattarbete av underåriga arbetare och för fastställande av en arbetstid av högst 10 timmar för i industrien sysselsatta kvinnor och underåriga arbetare. Nämnade förenings byrå har över båda dessa spörsmål utarbetat promemorior, till vilka vi hänvisa, och i utlåtanden av den 26 oktober och 30 december 1912 formulerat utkast, vilka skola bilda grundvalen för förhandlingarna och förverkligas genom en internationell överenskommelse. Dessa förslag lyda på följande sätt:

I. *Förbud för industriellt nattarbete av underåriga arbetare.* 1. Industriellt nattarbete av underåriga arbetare skall vara förbjudet intill fyllda 18 levnadsår. Förbudet är absolut intill skolpliktens fullgörande och under alla omständigheter intill fyllda 14 år.

2. Den i § 1 stadgade nattvilan skall hava en varaktighet av minst 11 på varandra följande timmar. I dessa 11 timmar skall i alla stater vara inbegripen

¹⁾ Enligt »Sociala Meddelanden» årg. 1913, häftet 3.

tiden från 10 e. m. till 5 f. m. I de stater emellertid, i vilka nattarbete av industriarbetare intill 18 år ännu icke är reglerat, får längden av den oavbrutna nattvilan för arbetare över 16 år under en övergångstid inskränkas till högst 10 timmar.

3. Förbudet för nattarbete av underåriga arbetare vid mer än 14 år kan träda ur kraft: a) i händelse av ett avbrott i driften, vilket icke kunnat förutses och icke torde upprepas samt är att hänföra till force majeure; b) för förarbetning av råämnen eller bearbetning av föremål, som äro utsatta för mycket hastig förstörelse, om det är erforderligt till förekommande av en eljest oundviklig förlust på dessa materialier.

4. I de av årstidens inflytande beroende industrierna (säsongindustrier) liksom även under exceptionella förhållanden i varje annat företag kan varaktigheten av den oavbrutna nattvilan för underåriga arbetare över 16 år under 60 dagar av året inskränkas till 10 timmar.

5. Om i utomeuropeiska stater ävensom i kolonier, besittningar eller protektorat de klimatiska förhållandena eller de infödda befolkningarnas ståndpunkt så fordra, kan varaktigheten av den oavbrutna nattvilan inskränkas under minimum av 11 timmar, dock med det förbehåll, att motsvarande vilotider givas under dagen.

6. Fristen för ikraftträdandet av förbudet för industriellt nattarbete av underåriga arbetare förlänges till 5 år för de arbetare av någon av följande kategorier, som överskridit 16 års ålder: a) i butelj- och fönsterglasindustrien: arbetare, som äro sysselsatta med uttagande av glasmassan ur smältugnarna; b) i metallindustrien: ånghammare- och valsverksarbetare; likväl i båda fallen med det förbehåll, att även inom ovannämnda övergångsfrist nattarbetets längd genom nationell lagstiftning begränsas och antalet av de med nattarbete sysselsatta underåriga arbetarna inskränkes till det för vinnande av facklig utbildning erforderliga måttet.

II. *Fastställande av en arbetstid av högst 10 timmar för i industrien sysselsatta kvinnor och underåriga arbetare.* 1. Längden av industriellt arbete för kvinnor utan hänsyn till ålder samt för unga arbetare intill 18 år skall med i det följande anförda undantag under ingen arbetsdag uppgå till mer 10 timmar.

2. Arbetstiden skall avbrytas av en eller flera vilopausar, vilkas minimilängd skall bestämmas av lagstiftningen inom varje stat.

3. Maximalarbetstiden av 10 timmar kan tidtals förlängas genom övertidsarbete: a) i händelse av ett oförutsett, icke periodiskt återkommande avbrott i driften, vilket är att hänföra till force majeure; b) för förarbetning av råämnen eller bearbetning av föremål, som äro utsatta för mycket hastig förstörelse, då det är erforderligt till förekommande av en eljest oundviklig förlust på dessa materialier; c) i de av årstidens inflytande beroende industrierna (säsongindustrier) ävensom under exceptionella förhållanden i alla företag.

4. Längden av den i § 3 omtalade övertiden får icke uppgå till mer än 1 timme på någon dag under arbetsveckan eller icke mer än 2 timmar under 3 icke på varandra följande dagar i samma arbetsvecka och tillsammans icke till mer än 60 timmar per kalenderår. Övertid för unga arbetare upp till 16 år förbjödes.

5. Om i utomeuropeiska stater ävensom i kolonier, besittningar eller protektorat de klimatiska förhållandena eller den inhemska befolkningens ståndpunkt så fordra, kan arbetstiden regleras per vecka. Den får likväl i detta fall icke överstiga 60 timmar.

6. I motsvarighet med art. 8 och 10 i Bernkonventionen rörande förbud för kvinnligt nattarbete skola särskilda frister och övergångsbestämmelser förbehållas för överenskommelsens ikraftträdande i särskilda industrier.

Vi tro oss handla efter de höga regeringarnas önskingar, om vi följa den internationella föreningens uppslag och förelägga dem förslaget om inkallande av en konferens. Till införandet av de ifrågasatta bestämmelserna skulle ju alltid ännu någon tid förflyta.

Genom överenskommelsen av den 26 september 1906 om förbud för industriellt nattarbete av kvinnor hava konventionsstaterna givit uttryck åt en önskan att internationellt ordna vissa arbetsvillkor för en kategori av arbetare, som äro i största behovet av statsskydd. De nya förslagen avse att med anslutning till det vunna resultatet utbygga det och i alla industristater även förskaffa kvinnorna förmånen av arbetstidens inskränkande till 10 timmar. Dessutom skall den internationella regleringen utsträckas till ännu en kategori, unga (underåriga) arbetare, vilka skulle erbjudas samma skydd som kvinnorna.

De förslag, som den internationella föreningen på grundvalen av sina undersökningar och erfarenheter utarbetat, äro enligt vår mening ägnade att utgöra basis för överläggning genom en konferens och att föra oss närmare det mål, som vi hava i sikte.

För den händelse förslaget om inkallande av en internationell konferens vinner de höga regeringarnas bifall, tillåta vi oss föreslå samma tillvägagående som 1905 och 1906. Arbetet skulle följaktligen uppdelas mellan å ena sidan en teknisk konferens för uppgörandet av grunddragen till internationella överenskommelser och å den andra en följande diplomatisk konferens för deras avslutande.

Vi förelägga därför Eders excellens förslaget, att i september 1913 en förberedande teknisk konferens skall sammankallas i Bern för att uppgöra grunddragen till internationella överenskommelser angående förbud mot industriellt nattarbete av unga arbetare och angående fastställande av en arbetstid av högst 10 timmar för i industrien sysselsatta kvinnor och unga arbetare. Till basis för förhandlingarna skola läggas internationella föreningens för lagligt arbetarskydd förslag (I, 1—6 samt II, 1—6 här ovan). Med hänsyn till de för en sådan konferens erforderliga förberedelserna vore vi mycket förbundna för ett snart svar. Vi utbedja oss det senast i medio av april. Om vårt förslag vinner de höga regeringarnas anslutning, skola vi tillåta oss fastställa tidpunkten för konferensens sammanträdande och inbjuda de därtill villiga regeringarna att utse sina representanter. Vi rikta denna cirkulärskrivelse till regeringarna för de europeiska stater, som äro delaktiga i de internationella överenskommelserna av den 26 september 1906 eller hava arbetarskyddslagar, nämligen: Tyskland, Österrike-Ungern, Belgien, Bulgarien, Danmark, Spanien, Frankrike, Storbritannien, Grekland, Italien, Luxemburg, Norge, Holland, Portugal, Rumänien, Ryssland, Serbien, Sverige.»

Med anledning av inom Första kammaren väckt motion likalydande med den förevarande har denna kammarens andra tillfälliga utskott, efter en historisk redogörelse, anfört följande.

»Av den nu lämnade redogörelsen över ärendets föregående behandling inom Riksdagen framgår, att frågan om att genom lagbestämmelser reglera arbetstiden sedan länge varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

Utskottet inser betydelsen av att arbetsdagens längd regleras så, att arbetaren jämväl beredes tillfälle till fysisk och psykisk utveckling. Erfarenheten visar ock, att förkortning av en för den mänskliga motståndsförmågan alltför lång arbetsdag kan medföra ökad arbetsintensitet, samt att sålunda en alltför lång arbetsdag kan utan olägenhet för produktiviteten inskränkas.

Verkställda undersökningar av arbetstidens längd i vårt land utvisa emellertid, att densamma genom överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare under de senare åren förkortats. Under det att på 1880-talet en arbetstid av 12 timmar om dagen var den vanliga, beräknas den numera inom de flesta yrken uppgå till omkring 10 timmar. Härtill kommer att arbetet ofta avslutas ett par timmar tidigare på lördagen, varigenom arbetstiden per vecka inom flera yrken uppgår allenast till ungefär 57 timmar.

Redan nu finnas åtskilliga lagstadganden avsedda att skydda den inom industrien arbetande personalen mot alltför lång arbetstid. Sålunda stadgas genom lagen den 20 november 1909, att kvinna, som sysselsättes i vissa i lagen angivna industriella företag, icke får till arbete i företaget användas i vidare utsträckning, än att hon må komma i åtnjutande av oavbruten ledighet från arbetet under minst 11 timmar varje dygn; i denna ledighet skall tiden mellan klockan 10 på aftonen och klockan 5 på morgonen ingå. I lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd är bestämt, att minderårigas arbetstid ej får överstiga, för minderårig under 13 år 6 timmar av dygnet, för minderårig, som fyllt 13 men ej 14 år, 8 timmar av dygnet och för annan minderårig 10 timmar av dygnet. I 7 § i samma lag har Konungen erhållit rätt att i avseende å vissa för hälsan skadliga yrken meddela närmare bestämmelser, d. v. s. bland annat angående arbetstidens längd.

Den nu förevarande motionen avser att genom lagbestämmelser begränsa arbetstiden för samtliga lönearbetare till 8 timmar om dygnet. Utskottet vill då först framhålla, att denna fråga på ett intimt sätt berör

*Första kam-
marens andra
tillfälliga ut-
skotts utlä-
tande angå-
ende med den
förevarande
likalydande
motion.*

den internationella arbetsmarknaden. Genomförandet av en så stark begränsning av arbetstiden, som den motionärerna föreslagit, endast för den svenska industrien skulle utan tvivel i avsevärd grad minska vår konkurrensförmåga mot den utländska industrien. Redan nu är konkurrensen på den utländska marknaden ofta svår, beroende på de lägre arbetslönerna i utlandet. Och det är fara värt, att vår industri efter införandet av en 8 timmars maximalarbetsdag icke skulle kunna motstå konkurrensen med utlandets.

Utskottet anser därför, att Sverige i fråga om lagbestämmelser angående arbetstidens längd inom det industriella arbetsområdet bör rätta sig efter de större europeiska kulturländerna, samt att således nu förevarande fråga lämpligast bör lösas genom internationella överenskommelser. På denna väg ha kulturstaterna redan inslagit. Vid flera internationella förhandlingar har frågan om införande av en maximalarbetsdag av 10 timmar för kvinnor varit föremål för behandling, och en diplomatisk konferens kommer att hållas innevarande sommar för slutlig överenskommelse i denna fråga. Jämväl frågan om att på internationella överenskommelsers väg begränsa arbetstiden för vuxna manliga arbetare står numera på dagordningen. Vid det sammanträde, internationella föreningen för lagstadgat arbetarskydd i september 1912 höll i Zürich, beslöt föreningen hemställa, att vid nästa diplomatiska konferens skulle till behandling företagas frågan om införandet av lagstadgat maximalarbetstid av 8 timmar vid skiftsarbete.

Vad beträffar lagstadgad maximalarbetsdag för andra arbetare än industriarbetare anser utskottet, att denna fråga lämpligast torde bära regleras genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare. Otvivelaktigt skulle införandet av 8 timmars arbetsdag för många yrken — i all synnerhet inom jordbruksarbetet — stöta på hart när oöverstigliga hinder».

Utskottet hemställde sålunda, att motionen icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

I avgiven reservation hemställde herr Rosén, »att Första kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land må anses påkallat att inom särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden eller eljest, träffa sådana anstalter, att för flera eller färre av där anställda lönearbetare

och biträden må kunna genomföras maximalarbetsdag av viss längd eller visst minimum av sammanhängande fritid».

Herr Steffen reserverade sig till förmån för motionens yrkande och anförde följande.

»Utskottets knapphändiga behandling av det mycket omfattande och för stora massor av vårt folk synnerligen betydelsefulla spörsmål, som motionen har till föremål, synes mig vittna om brist på intresse och förståelse för frågan. På ingen enda punkt har utskottet försökt en saklig vederläggning av de i motionens motivering anförda sakliga skälen för en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Utskottet tycks ha förbisett, att motionen begär en utredning beträffande *möjligheterna* att tillämpa en åtta timmars maximalarbetsdag inom vårt näringsliv eller att i vissa fall ersätta den med motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid. Riksdagen kan dessutom, enligt mitt förmenande, icke låta sig nöja med utskottets teori, att man i Sverige bör alldeles avstå från att utreda och på legal väg åtminstone delvis ordna de egna arbetstidsförhållandena, under det de internationella arbetstidsöverenskommelserna fortskrida. Det nationella och det internationella framstegsarbetet böra här tydligtvis gå hand i hand. I många fall torde en utredning visa, att åttatimmarsdagen är för arbetets produktivitet avgjort gynnsammare än en längre arbetsdag samt att den internationella konkurrensen icke alltid är en faktor, som man här har att räkna med.

Vad beträffar utskottets kanske något olyckligt formulerade dekret, att frågan om »lagstadgad maximalarbetsdag för andra arbetare än industriarbetare» »lämpligast torde böra regleras genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare», så synes mig detsamma vittna om föga verklighetssinne. Utskottet inräknar väl näppeligen handeln samt transport- och kommunikationsväsendet under rubriken »industri». Skulle således en butikstängningslag eller en lagstadgad maximalarbetsdag för järnvägsfolk eller för sjöfolk a priori vara något så helt omöjligt eller fördömligt? Och varför skulle icke också jordbruket till slut kunna komma med, under tillbörlig hänsyn till dess säregna avhängighet av naturförhållandenas växlingar?»

Första kammaren beslöt emellertid bifalla sitt utskotts hemställan.

Kravet på införande av lagstadgad maximalarbetsdag är ingalunda någon ny fråga särskilt bland industriarbetarne. Och detta krav har mer och mer ställts i samband med ett närsläktat, nämligen det om en

*Utskottets
yttrande.*

minimilönelagstiftning. Från arbetarehåll har man ansett, att om en minimilönelagstiftning skall motsvara sin socialpolitiska uppgift att skydda arbetarnes levnadsstandard mot att nedsjunka under ett visst minimum, så måste den icke blott tillförsäkra honom ett bestämt inkomstminimum per vecka, månad eller år, utan även innehålla bestämmelser om att denna inkomst kan vinnas under arbetsförhållanden, som icke i och för sig sänka hans levnadsstandard i trots av arbetslönens tillräcklighet. Ett maximum av arbetsdag anser man därför vara ett lika ofrånkomligt socialpolitiskt krav som ett minimum av arbetslön. Och då den faktiska arbetsdagen icke omfattar så många olikartade typer med hänsyn till arbetstidens längd som den faktiska arbetslönen med hänsyn till lönens belopp, innebär maximalarbetsdagslagstiftningen för områden, som kunna komma i fråga, ett mindre invecklat problem än legaliseringen av minimilöner. Det gäller ett väl avmätt och genomtänkt utbyggande av den redan gällande arbetarskyddslagstiftningen.

I många främmande länder med utvecklad storindustri har staten också redan för årtionden tillbaka börjat ingripa reglerande och uppdragit lagstiftningsarbetet på ifrågavarande område. Den engelska och nordamerikanska maximalarbetsdagslagstiftningen exempelvis har inom stora industriella arbetsområden redan reducerat arbetsdagen i åtskilliga industrier och yrken till uti England nio timmar och uti Förenta staterna något under eller något över åtta timmar. Och i Australien är, enligt motionärernas uppgift, arbetstiden pr dag för omkring tre fjärdedelar av alla arbetare fastställd till åtta timmar.

Även i vårt land har arbetstidens längd under de senaste årtiondena så småningom avkortats dels och huvudsakligen genom frivillig överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare, dels genom vissa lagstadganden. Sådana äro lagen av 1909 om kvinnliga arbetare i industriella företag och lagen om arbetarskydd av 1912. Om än de vuxna människors arbetstid i dessa föga eller alls icke beröres, så ha nämnda stadganden genom att människors arbete på en del områden varit beroende av kvinnornas och barnens indirekt verkat så, att människors arbetstid blivit förkortad.

Då utskottet håller före, att de fysiologiska, kulturella och nationalekonomiska skäl för lagstiftning om maximalarbetsdag för barn, ungdom och kvinnor gälla, om än icke i samma mån, även för de vuxna männen, har utskottet funnit sig böra tillstyrka en utredning och undersökning för eventuellt utvidgande av den redan förefintliga arbetarskydds-

lagstiftningen i den riktning motionärerna åsyfta och i den mån förhållandena sådant verkligen påkalla.

Mången står dock tveksam, huruvida våra näringar verkligen skulle tåla ett statens ingripande på detta område och huruvida ett sådant ingripande över huvud taget kunde anses välbetänkt. Erfarenheten i utlandet liksom även i någon mån hos oss synes till fullo bekräfta, vad man också kunnat förvänta, nämligen att kortare arbetsdag — givetvis inom vissa gränser — medför icke blott en ökning av arbetarnes arbetsintensitet och yrkesskicklighet, utan även en utveckling av maskintekniken och höjning av affärsorganisationen, så att arbetsresultatet pr man väsentligen ökats och blivit billigare. Dessutom har det visat sig, att olycksfall i arbetet bli avsevärt mindre med en kortare arbetsdag, som också synes vara ett kraftigt medel att hejda yrkessjukdomarna i deras härjningar. En opartisk och saklig undersökning och utredning torde emellertid giva säkraste ledningen för det ömtåliga spørsmålets närmare bedömande.

Med tillstyrkande av en sådan utredning har utskottet för övrigt icke velat uttala sig i saken, vilkens fortsatta handläggning bör utmynna i förslag, som uteslutande grunda sig på det material, undersökningen kan åstadkomma.

Att på det förberedande stadium, frågan nu befinner sig, tillstyrka en utredning om en så stark begränsning av arbetstiden eller fixerandet av en arbetsdag på åtta timmar, såsom motionärerna föreslagit, anser utskottet icke tillrädligt.

Arbetsdagens legala begränsning ställer sig mest grannlaga inom jordbruksnäringens och hemmens arbetsområden, där arbetsbehovet i hög grad kan växla under veckans olika dagar och under olika tider av året. Vad som på detta område torde kunna göras uti förevarande sak lär väl icke gå utöver ett legalt skydd för ett visst minimum av fritid per vecka eller månad. Det är visserligen såsom i motionen påpekats så, att jordbruks- och hemarbetsförhållandena inte böra inta någon socialpolitisk särställning, och staten har redan genom senaste arbetarskyddslagen erkänt detta i princip. Men liksom motionärerna medgiva, att en lag om maximalarbetsdag måste upphöra att gälla inom av den omfattade områden vid vissa olyckstillfällen, naturtilldragelser o. s. v., så måste med hänsyn till de skiftande och på förhand oberäkneliga arbetsförhållandena på hemmens och jordbruksnäringens områden de laga bestämmelserna om maximalarbetsdagen på dessa, *ifall* de i en framtid

skola beröras av den, givetvis avfattas vidsynt och försiktigt. På ifrågasvarande arbetsområden äro arbetsförhållandena ojämförligt gynnsammare än i de flesta industrier och yrken, varför behovet av legalt ingripande här icke är särskilt framträdande.

Med hänsyn till exportindustriens ej sällan omtåliga läge och till den industri, som har att bekämpa den utländska konkurrensen, måste givetvis det legala ingripandet på detta område också ske med största varsamhet. Vårt land bör nog i fråga om lagbestämmelser angående maximalarbetsdagen ge akt på och följa de större europeiska kulturländerna. Frågan är av viss internationell räckvidd, och det är därför helt naturligt, att ett internationellt samarbete åvägbringats för lösningen av densamma.

Frågan om införande av maximalarbetsdag för såväl minderåriga och kvinnliga som för unga manliga arbetare är föremål för internationella diplomatiska konferenser. Och vissa förberedande åtgärder för upptagande av ett internationellt arbete för begränsning av vuxna manliga arbetares arbetstid äro också vidtagna genom framställningar från nämnda konferenser, i vilka även vårt land deltagit genom utsedda delegerade. Och helt nyligen har exempelvis styrelsen för den stora föreningen Socialt arbete i Kristiania hos norska regeringen framställt förslag om att Norge skulle inleda förhandlingar med Sverige och Finland för att utreda möjligheten att införa åtta timmars arbetsdag för cellulosa-, trämasse- samt järn- och stålindustrierna. Åtgärder av nämnda art, tillämpade i vidaste utsträckning, torde säkrast föra den grannliga saken framåt, och vårt land torde framdeles såsom hittills komma att aktivt deltaga uti det internationella arbete, som här är i fråga.

Då i allt fall föreliggande ärende är av synnerlig betydelse och ett förberedande av detsamma med hänsyn till de inhemska förhållandena i jämbredd med de internationella förarbetena måste vara av värde för vinnande av möjligaste bästa resultat genom samlande av sakligt material för Sveriges ombud vid nämnda konferenser, får utskottet hemställa,

att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhänga, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, om och i vad mån det jämväl i vårt land må anses påkallat att inom särskilda arbetsområden, med hänsyn till där rådande arbetsförhållanden eller eljest, träffa

sådana anstalter, att för flera eller färre av där anställda lönearbetare och biträden må kunna genomföras maximalarbetsdag av viss längd eller visst minimum av sammanhängande fritid.

Stockholm den 29 april 1913.

På utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Sandler, Bäckström, Andersson i Hägelåkra, Leksell, Henrikson i Heberg, Westlund, Lithander, Nilsson i Kristianstad, Andersson i Milsmaden*) och Persson i Tofta.

---

*) Ieke närvarit vid utlåtandets justering.

Reservationer:

av herrar *Sandler*, *Leksell* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka anført:

De fysiologiska, kulturella och nationalekonomiska skäl för maximalarbetsdagens legala fastställande, vilka även i utskottets utlåtande erkännas föreligga, motivera enligt vår uppfattning en utredning i den omfattning och efter de riktlinjer, som i förevarande motions yrkande angivits.

Det synes oss opåkallat att från början inskränka utredningens omfattning genom att begränsa den till »särskilda arbetsområden», inom vilka det legala ingripandet för övrigt icke av utskottet ifrågasättes för samtliga anställda lönearbetare och biträden utan »för flera eller färre». Vilka arbetsområden, som sålunda skulle förutsättas undantagna från den lagstadgade begränsningen av arbetstiden, framgår ej med tillräcklig klarhet av utskottets yttrande. Då vi hålla före, att ett bestämt behov av arbetstidens förkortande föreligger för så gott som hela lönearbetareklassen, hava vi icke kunnat biträda utskottets hemställan om en sålunda från början kringskuren utredning.

Ur utskottets hemställan har varje direktiv beträffande den legala maximalarbetsdagens önskvärda längd uteslutits. Som något bärande skäl härför kunna vi icke godtaga, vad utskottet anført om att frågan nu befinner sig »på ett förberedande stadium». De erfarenheter om åttatimmarsdagen, som redan föreligga från anglosachsiska länder, synas oss vara tillräcklig grund för att inrikta utredningen på möjligheten av och formerna för ett legalt fastställande av åttatimmarsdagen i vårt land.

Att hänsyn härvid bör tagas till de olika produktionsförhållandena inom olika näringsgrenar är med tillräcklig tydlighet framhållet såväl i motionens motivering som i dess yrkande. Det bör ankomma på utredningen att pröva olika former och medel för ett legalt reglerande av arbetstiden, med det ögonmärket, att reell om ock ej formell likställighet uppnås i detta hänseende mellan lönearbetare i olika näringsgrenar.

Redan nu föreliggande utländska erfarenheter om en kortare arbetstids nationalekonomiska verkningar synas oss ock vara av beskaffenhet

att undanröja de betänkligheter i avseende på utländsk konkurrens, som utskottet anför. Samma erfarenheter vederlägga ock den satsen, att den legala maximalarbetsdagen nödvändigtvis måste åvägabringas på internationell väg. Då i motionens yrkande ingår hemställan om en utredning »på vad sätt» den lagstadgade maximalarbetsdagen skall fastställas, faller givetvis inom en sålunda avgränsad utredningsram även frågan om internationell samverkan på förevarande område av socialpolitiken. Men vi kunna ingalunda biträda den uppfattningen, att en önskvärd internationell samverkan skall kunna få verka hämmande och försenande på lagstiftningsåtgärder inom det egna landet eller få förhindra oss att ta ett större steg än det, som för ögonblicket kan tänkas påräkna internationell anslutning.

Särskilt vilja vi understryka kravet, att stat och kommun på detta såväl som på andra områden böra uppträda som mönsterarbetsgivare och sålunda böra vara de första att i sina arbeten och företag börja tillämpa åttatimmarsdagen.

På grund av vad sålunda anförts, hemställa vi,

att Andra kammaren ville besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om och på vad sätt för manliga och kvinnliga lönarbetare och biträden inom industri, hantverk, handel och samfärdsel samt statens och kommunernas arbeten och företag må fastställas en maximalarbetsdag av 8 timmar per dygn, samt i vilken utsträckning även inom andra områden av lönarbete sådan maximalarbetsdag må kunna fastställas eller, där så visas icke lämpligen kunna ske, på vad sätt motsvarande legala skydd för ett minimum av arbetsfri tid må kunna beredas dessa näringars lönarbetare;

av herrar *Lithander*, *Andersson* i Hägelåkra och *Henrikson* i Heberg, som ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

Utskottet anser, att frågan rörande arbetstidens begränsning avgöres bäst genom överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare. En närings fortbestånd och behov och därmed även de däri sysselsatta arbetarnes fortsatta förvärvsmöjligheter tryggas då bättre än genom lag-

stadganden, som ej kunna hava den anpassningsförmåga efter olika förhållanden, som är behöflig i den nutida konkurrensen.

Genomsnittliga arbetstiden i vårt land har sedan 1880-talet nedgått från cirka 12 till 11 och numera till cirka 10 timmar och därunder, varjämte beträffande industriarbetare med flera halva lördagen numera i regel är fri.

Lagen av den 20 november 1909 och arbetareskyddslagen av den 29 juni 1912 trygga i avsevärd grad mot missförhållanden, därav yrkesfarelagens § 7 mot hälsovåda.

Inom ett flertal yrken, som motionären anser böra göras till föremål för en lagstadgad maximalarbetstid, skulle dylik icke blott i många avseenden vara synnerligen opraktisk utan även understundom direkt skada ekonomiska intressen för dem, som äro beroende av dessa näringar för sin utkomst, ej minst arbetarne. Så exempelvis skulle förhållandet bliva beträffande sjöfolk, hantverkare och jordbrukare. Så även beträffande i hemmen anställda och för kommunikationsväsendet.

Författaren till motionen säger på sidan 31 beträffande jordbruket: »Totalintrycket av denna undersökning av arbetstiden inom det svenska jordbruket blir, att den med gammal sedvana sammanhängande, men under nutida tekniska och sociala förhållanden onödiga och olämpliga utsträckningen av arbetstiden utöver visst, skäligt maximum ännu har en synnerligen stor utbredning i vårt land. Härav synes oss framgå, att behov föreligger av en ytterligare utredning om hithörande förhållanden uti sammanhang med spörsmålet om möjligheten och lämpligheten av en legal reglering av maximalarbetstiden inom det svenska jordbruket» samt på sid. 34: »För stora grupper lantarbetare på större jordbruk bör det visserligen icke möta oöverkomliga svårigheter att på sådant sätt regalt reglera arbetstiden, att den icke i *genomsnitt* överskrider 8 timmar per dag under arbetsåret, med en speciell maximalgräns för de perioder av året, då jordbrukets särskilda naturförutsättningar kunna göra en längre arbetsdag än på 8 timmar ovillkorligen nödvändig.»

Dessa uttalanden om jordbruket torde vittna om obekantskap med verkliga förhållandet liksom den till Första kammarens andra tillfälliga utskottsbetänkande nr 8 av professor Steffen fogade reservationen »— — — och varför skulle icke också jordbruket till slut kunna komma med under tillbörlig hänsyn till dess säregna avhängighet av naturförhållandenas växlingar.»

I avseende på den svenska industrien vare sig det gäller exportindustri eller tillverkningar för inhemskt behov men utsatta för utländsk konkurrens, kan det ej vara klokt för oss att gå före med minskning av arbetstid, när de länder, som göra oss marknaden stridig, arbeta med längre arbetstid, lägre arbetslöner och högre arbetsintensitet.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att föreliggande motion, nr 239, icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.
